

DOMSTOLENS DOM (femte avdelningen)

den 16 november 2000 *

I mål C-286/98 P,

Stora Kopparbergs Bergslags AB, Falun (Sverige), företrätt av advokaterna A. Riesenkampff och S. Lehr, Frankfurt am Main, delgivningsadress: advokatbyrån R. Faltz, 6, rue Heinrich Heine, Luxemburg,

klagande,

angående överklagande av dom meddelad den 14 maj 1998 av Europeiska gemenskapernas förstainstansrätt (tredje avdelningen i utökad sammansättning) i mål T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen, i vilket det förs talan om upphävande av nämnda dom,

i vilket den andra parten är:

Europeiska gemenskapernas kommission, företrädd av juridiske rådgivaren J. Currall och R. Lyal, rättstjänsten, båda i egenskap av ombud, delgivningsadress: rättstjänsten, C. Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg, Luxemburg,

svarande i första instans

meddelar

* Rättegångsspråk: engelska.

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. La Pergola samt domarna M. Wathelet (referent), D.A.O. Edward, P. Jann och L. Sevón,

generaladvokat: J. Mischo,
justitiesekreterare: R. Grass,

med hänsyn till referentens rapport,

och efter att den 18 maj 2000 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Stora Kopparbergs Bergslags AB har genom ansökan, som inkom till domstolens kansli den 27 juli 1998, med stöd av artikel 49 i EG-stadgan för domstolen överklagat den dom som förstainstansrätten meddelade den 14 maj 1998 i mål T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen (REG 1998, s. II-2111, nedan kallad den överklagade domen), genom vilken förstainstansrätten delvis ogiltigförklarade kommissionens beslut 94/601/EG av den 13 juli 1994 om ett förfarande för tillämpning av artikel 85 i EG-fördraget (IV/C/33.833 — kartong) (EGT L 243, s. 1, nedan kallat beslutet) och ogillade talan i övrigt.

Bakgrund

2 Genom beslutet bötfälldes 19 tillverkare och leverantörer av kartong inom gemenskapen för att ha överträtt artikel 85.1 i EG-fördraget (nu artikel 81.1 EG).

3 Det framgår av den överklagade domen att detta beslut var en följd av de informella klagomål som år 1990 ingavs av British Printing Industries Federation (en branschorganisation som företräder majoriteten av tillverkarna av tryckta förpackningar i Förenade kungariket) och av Fédération française du cartonage samt av de undersökningar som i april 1991, utan förvarning, genomfördes av kommissionens tjänstemän i enlighet med artikel 14.3 i rådets förordning nr 17 av den 6 februari 1962, Första förordningen om tillämpning av fördragets artiklar 85 och 86 (EGT 13, 1962, s. 204; svensk specialutgåva, område 8, volym 1, s. 8) vid ett flertal företag och branschorganisationer inom kartongbranschen.

4 De uppgifter som erhöles genom dessa undersökningar och genom begäran om upplysningar och handlingar föranledde kommissionen att dra slutsatsen att de berörda företagen från halvårsskiftet 1986 till i vart fall april 1991 (i flertalet fall) hade deltagit i en överträdelse av artikel 85.1 i fördraget. Kommissionen beslutade följaktligen att inleda ett förfarande för tillämpning av sistnämnda bestämmelse. Genom skrivelse av den 21 december 1992 sände kommissionen ett meddelande om anmärkningar till vart och ett av de berörda företagen. Samtliga dessa företag besvarade meddelandet skriftligen. Nio företag begärde att få yttra sig muntligen.

- 5 Efter det att förfarandet hade avslutats antog kommissionen beslutet, som innehåller följande bestämmelser:

”Artikel 1

Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (som är verksamt under namnet BPB de Eendracht NV), NV Koninklijke KNP BT NV (tidigare Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co KG, Mo och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd (tidigare Reed Paper & Board (UK) Ltd), Stora Kopparbergs Bergslags AB, Enso Española SA (tidigare Tampella Española SA) och Moritz J. Weig GmbH & Co KG har överträtt artikel 85.1 i fördraget genom att delta,

- vad beträffar Buchmann och Rena från omkring mars 1988 till i vart fall slutet av år 1990,
- vad beträffar Enso Española i vart fall från mars 1988 till i vart fall slutet av april 1991,
- vad beträffar Gruber & Weber från i vart fall år 1988 till slutet av år 1990,
- vad beträffar övriga fall från halvårsskiftet 1986 till i vart fall april år 1991,

i ett avtal och ett samordnat förfarande som inleddes vid halvårsskiftet 1986 och som innebar att kartongleverantörer inom Europeiska gemenskapen

- samlades regelbundet till hemliga och institutionaliserade möten i syfte att diskutera och enas om en gemensam konkurrensbegränsande branschplan,
- enades om regelbundna prishöjningar för varje produktkvalitet i de olika nationella valutorna,
- planlade och genomförde samtidiga och enhetliga prishöjningar inom hela Europeiska gemenskapen,
- enades om att bibehålla de största tillverkarnas marknadsandelar på konstanta nivåer, men med möjlighet till vissa ändringar,
- allt oftare från och med början av år 1990 vidtog samordnade åtgärder för att kontrollera tillförseln till den gemensamma marknaden i syfte att säkerställa genomförandet av de nämnda samordnade prishöjningarna,
- utbytte information om leveranser, priser, driftstopp, orderstock och kapacitetsutnyttjandegrad för att främja ovannämnda åtgärder.

Artikel 2

De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovannämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet

- a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra individuella tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner, eller
- b) genom vilket ett gemensamt förhållningssätt till priser eller kontroll av produktionen inom branschen främjas, underlättas eller uppmuntras, även om inga individuella uppgifter lämnas, eller
- c) som gör det möjligt för de berörda företagen att fullgöra eller iaktta varje uttryckligt eller tyst avtal om pris eller marknadsuppdelning inom gemenskapen.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter inte bara alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande, utan även alla uppgifter om inkommande order och orderstock, förväntad utnyttjandegrad av produktionskapaciteterna (i båda

fallen, även om det rör sig om sammanställda uppgifter) eller enskilda maskiners produktionskapacitet.

Varje system för informationsutbyte av detta slag skall inskränkas till insamling och tillhandahållande av produktions- och försäljningsstatistik i sammanställd form som inte skall kunna användas för att främja eller underlätta ett gemensamt branschagerande.

Företagen skall, utöver det tillåtna utbytet, även avhålla sig från varje form av informationsutbyte som är av betydelse för konkurrensen samt från möten eller kontakter i syfte att diskutera betydelsen av den information som har utbyts eller branschens eller de enskilda tillverkarnas möjliga eller sannolika reaktion på denna information.

De nödvändiga ändringarna av varje eventuellt system för informationsutbyte skall vara genomförda inom tre månader från delgivningen av detta beslut.

Artikel 3

Nedanstående företag åläggs följande böter för de överträdelser som har konstaterats i artikel 1:

...

xii) Stora Kopparbergs Bergslags AB, böter på 11 250 000 ecu

...”

- 6 Av de faktiska omständigheterna i målet, såsom de återges i den överklagade domen, framgår vidare följande:
- ”9 Enligt beslutet begicks överträdelsen inom ramen för ett organ kallat 'Product Group Paperboard' (nedan kallat PG Paperboard), som var sammansatt av ett flertal grupper eller kommittéer.
- 10 Vid halvårsskiftet 1986 tillfördes 'Presidents Working Group' (nedan kallad PWG) till detta organ, i vilken företrädare på hög nivå från de största kartongleverantörerna i gemenskapen (omkring åtta företag) ingick.
- 11 PWG:s verksamhet bestod bland annat i diskussioner om och samordning av marknader, marknadsandelar, priser och kapacitet. I synnerhet fattades allmänna beslut om tidsplanen för och nivån på de prishöjningar som tillverkarna skulle genomföra.
- 12 PWG rapporterade till 'President Conference' (nedan kallad PC), i vilken nästan samtliga verkställande direktörer för de berörda företagen (mer eller mindre regelbundet) deltog. PC sammanträdde två gånger per år under den aktuella perioden.

- 13 Vid slutet av år 1987 bildades 'Joint Marketing Committee' (nedan kallad JMC). Dess huvudsakliga uppgift var dels att besluta om och, i förekommande fall, hur prishöjningar skulle kunna genomföras, dels att ange hur de prisinitiativ som tagits av PWG skulle kunna genomföras i varje land och i förhållande till de viktigaste kunderna för att åstadkomma ett system med likvärdiga priser inom Europa.
- 14 Slutligen diskuterade den ekonomiska kommittén (nedan kallad COE) bland annat prisvariationerna på de nationella marknaderna och orderstocken samt rapporterade sina slutsatser till JMC eller, fram till slutet av år 1987, till Marketing Committee som var JMC:s föregångare. COE bestod av försäljningsdirektörer från flertalet av de berörda företagen och sammanträdde vid flera tillfällen varje år.
- 15 Det framgår vidare av beslutet att kommissionen ansåg att PG Paperboards verksamhet främjades av ett informationsutbyte som möjliggjordes genom förvaltningsbolaget Fides med säte i Zürich (Schweiz). Enligt beslutet lämnade flertalet av medlemmarna av PG Paperboard regelbundna rapporter till Fides om order, produktion, försäljning och kapacitetsutnyttjande. Dessa rapporter bearbetades inom ramen för Fides-systemet, och de sammanställda uppgifterna översändes till deltagarna.
- 16 Sökanden Stora Kopparbergs Bergslags AB (nedan kallad Stora) ägde redan Kopparfors, en av Europas största kartongtillverkare, när den år 1990 förvärvade den tyska papperskoncernen Feldmühle-Nobel (nedan kallad FeNo), i vilken ingick pappersbruket Feldmühle (punkt 11 i övervägandena i beslutet). Vid denna tidpunkt ägde Feldmühle redan Papeteries Béghin-Corbehem (nedan kallat CBC).

- 17 Enligt beslutet deltog Feldmühle, Kopparfors och CBC i överenskommelsen under hela den period som omfattas av beslutet. Vidare deltog Feldmühle och CBC i PWG:s möten.
- 18 De tidigare pappersbruken Kopparfors och Feldmühle integrerades senare och utgör för närvarande avdelningen Billerud inom Storakoncernen.
- 19 Av punkt 158 i övervägandena i beslutet framgår följande: 'Stora medger att bolaget är ansvarigt för att dotterbolagen Feldmühle, Kopparfors och CBC har deltagit i överträdelsen både före och efter koncernens förvärv av dessa bolag.' Vidare ansåg kommissionen att sökanden på grund av Feldmühles och CBC:s deltagande i PWG:s möten var en av 'huvudmännen' och därför hade ett särskilt ansvar."
- 7 Sexton av de andra berörda arton företagen samt fyra finska företag, som var medlemmar av branschorganisationen Finnboard, och som i denna egenskap ansågs vara solidariskt ansvariga för betalningen av de böter som hade ålagts Finnboard, väckte också talan mot beslutet (mål T-295/94, T-301/94, T-304/94, T-308/94—T-311/94, T-317/94, T-319/94, T-327/94, T-334/94, T-337/94, T-338/94, T-347/94, T-348/94, och T-352/94 samt de förenade målen T-339/94—T-342/94).

Den överklagade domen

Yrkandet om ogiltigförklaring av beslutet

8 Till stöd för sitt yrkande om ogiltigförklaring av beslutet åberopade klaganden vid förstainstansrätten som enda grund att bolaget inte var beslutets rätta mottagare. Klagandebolaget gjorde gällande att det inte kunde hållas ansvarigt för överträdelsen, särskilt av följande skäl:

- För det första var klagandebolaget inte ansvarigt för den berörda överträdelsen i sin egenskap av rättslig förvärvare av de företag som hade gjort sig skyldiga till överträdelsen, eftersom nämnda bolag fortfarande existerade.
- För det andra var villkoren för att klaganden skulle anses bära ansvaret för de överträdelser som hade skett inom koncernen inte heller uppfyllda, mot bakgrund av kommissionens beslutspraxis och rättspraxis. Under den period som avses i beslutet kontrollerade Stora nämligen inte effektivt de tre berörda bolagens (Kopparfors, Feldmühle och CBC) handelspolitik. Stora bestred även kommissionens argument att ett moderbolag kan anses ansvarigt för ett dotterbolags konkurrensbegränsande beteende enbart av det skälet att det utgör ett helägt dotterbolag.

I detta avseende svarade förstainstansrätten följande:

”78 I likhet med vad som redan har konstaterats är det lämpligt att hänvisa till de enskilda upplysningarna i meddelandet om anmärkningar för att kunna bedöma varför kommissionen riktade beslutet till sökanden. Det framgår av

dessas upplysningar att Kopparfors, Feldmühles och CBC:s agerande tillskrevs sökanden i egenskap av moderbolag inom Storakoncernen.

- 79 Det framgår av fast rättspraxis att den omständigheten att dotterbolaget är en särskild juridisk person inte räcker för att det skall kunna uteslutas att moderbolaget skall ansvara för dotterbolagets agerande. Så är särskilt fallet när dotterbolaget inte självständigt bestämmer sitt agerande på marknaden, utan i huvudsak tillämpar instruktioner som det får av moderbolaget (se bland annat domen i det ovannämnda målet ICI mot kommissionen, punkterna 132 och 133).
- 80 I förevarande fall har sökanden inte bestritt att den kunde ha ett avgörande inflytande över Kopparfors handelspolitik. Det finns således enligt domstolens rättspraxis inget behov av att undersöka om den i själva verket har utnyttjat denna möjlighet. Kopparfors är nämligen sedan den 1 januari 1987 ett helägt dotterbolag till sökanden och följer därför oundvikligen den politik som utstakas av de organ som enligt bolagsordningen fastställer moderbolagets politik (se domen i det ovannämnda målet AEG mot kommissionen, punkt 50). Sökanden har i varje fall inte åberopat någon uppgift till stöd för sitt påstående att Kopparfors kunde agera på kartongmarknaden som en självständig juridisk enhet som i stora delar själv bestämde över sin handelspolitik och att den hade en egen styrelse samt externa representanter.
- 81 Vad beträffar Feldmühle och CBC skall det erinras om att Feldmühle under åren 1988 och 1989 köpte samtliga aktier i CBC, varför detta sistnämnda bolag blev ett helägt dotterbolag till Feldmühle. Det är för övrigt klarlagt att sökanden år 1990 ingick ett avtal om köp av ungefär 75 procent av aktierna i FeNo-koncernen, vilken ägde bolaget Feldmühle. Aktierna överläts emellertid inte förrän i september 1990. Vidare har sökanden själv uppgett att den vid slutet av år 1990 hade köpt aktier av mindre aktieägare i sådan utsträckning att den innehade 97,84 procent av aktierna i FeNo.

- 82 Sökanden har vidare inte bestritt att två bolag inom FeNo-koncernen, Feldmühle och CBC, var delaktiga i en överträdelse i vilken sökandens helägda dotterbolag Kopparfors även var delaktigt vid den tidpunkt då sökanden förvärvade aktiemajoriteten i FeNo-koncernen. Eftersom sökanden skall bära ansvaret för Kopparfors agerande, har kommissionen på goda grunder betonat i de enskilda upplysningarna i meddelandet om anmärkningar... att sökanden omöjligen kan ha varit omedveten om Feldmühles och CBC:s konkurrensbegränsande beteende.
- 83 Under dessa omständigheter har kommissionen kunnat anse sökanden ansvarig för Feldmühles och CBC:s agerande för perioden före och efter sökandens förvärv av dessa bolag. Det ankom på sökanden i egenskap av moderbolag att med avseende på sina dotterbolag vidta de åtgärder som var nödvändiga för att förhindra att de överträdelser som den kände till fortsatte.
- 84 Denna slutsats påverkas inte av sökandens argument att den enligt tysk lagstiftning inte har möjlighet att utöva ett avgörande inflytande över Feldmühles och följaktligen CBC:s handelspolitik. Sökanden har nämligen inte ens gjort gällande att den har försökt få den aktuella överträdelsen att upphöra, exempelvis genom att anmoda Feldmühles styrelse om detta.
- 85 Med hänsyn till det ovan anförda hade kommissionen rätt att anse sökanden ansvarig för de aktuella bolagens agerande. Denna slutsats stöds även av sökandens agerande under det administrativa förfarandet under vilket den i fråga om bolagen inom Storakoncernen utgav sig vara kommissionens enda motpart beträffande den ifrågavarande överträdelsen (se jämförelsevis domstolens dom av den 18 oktober 1989 i mål 374/87, Orkem mot kommissionen, REG 1989, s. 3283, punkt 6; svensk specialutgåva, häfte 10). Det kan slutligen konstateras att det är i linje med de allmänna kriterier som kommissionen tar upp i punkt 143 i övervägandena i beslutet att sökanden utses till beslutets mottagare..., eftersom flera bolag inom Storakoncernen var delaktiga i den överträdelse som avses i beslutet.

86 Härav följer att den andra delgrunden skall underkännas, vilket medför att talan inte kan bifallas på denna grund.”

- 10 I övrigt godtog förstainstansrätten inte förbuden i artikel 2 första stycket b och c i beslutet med motiveringen att de avsåg att hindra ett utbyte av rent statistiska uppgifter som inte utgjorde information om ett enskilt företag eller som kunde härledas till ett visst företag och att de gick utöver vad som var nödvändigt för att se till att företagen åter agerade lagenligt. Förstainstansrätten ogiltigförklarade följaktligen artikel 2 första till och med fjärde styckena i beslutet, dock med undantag av följande avsnitt:

”De i artikel 1 uppräknade företagen skall omedelbart upphöra med ovan nämnda överträdelser om detta inte redan har skett. De skall i framtiden inom ramen för sin verksamhet inom kartongbranschen avhålla sig från avtal eller samordnade förfaranden som kan ha samma eller liknande syfte eller resultat, inklusive varje form av utbyte av information om företagens verksamhet:

- a) genom vilket deltagarna informeras direkt eller indirekt om andra individuella tillverkares produktion, försäljning, orderstock, kapacitetsutnyttjandegrad, försäljningspriser, omkostnader eller marknadsföringsplaner.

Varje system för utbyte av allmänna uppgifter till vilket de är anslutna, såsom Fides-systemet eller dess efterföljare, skall vara utformat på ett sådant sätt att det utesluter alla uppgifter som kan göra det möjligt att identifiera enskilda tillverkares agerande.”

Yrkandet att böterna skulle upphävas eller nedsättas

- 11 Klagandebolaget åberopade vid förstainstansrätten en grund till stöd för sitt yrkande att de böter som det hade ålagts skulle upphävas eller nedsättas, under vilken det gjorde gällande att artikel 15 i förordning nr 17 hade åsidosatts. Denna grund var uppdelad i fem delgrunder, under vilka klaganden i tur och ordning gjorde gällande att skyldigheten att motivera bötesbeloppets storlek hade åsidosatts, att klaganden inte borde ha ansetts vara en av överenskommelsens "huvudmän", att kommissionen hade gjort en oriktig bedömning av överenskommelsens resultat, att kommissionen som förmildrande omständighet borde ha beaktat att klaganden hade genomfört ett anpassningsprogram samt slutligen att kommissionen hade fastställt bötesbeloppets storlek på grundval av "irrelevanta överväganden".
- 12 Förstainstansrätten underkände dessa anmärkningar. Mot bakgrund av de grunder som har anförts till stöd för överklagandet skall redogörelsen av domskälen i den överklagade domen begränsas till de delar som behandlade den första, den andra och den femte delen av den grund som Stora hade åberopat.

Den första delgrunden: Huruvida skyldigheten att motivera bötesbeloppets storlek hade åsidosatts

- 13 Klaganden gjorde vid förstainstansrätten gällande att kommissionen borde ha angett i beslutet hur den hade beräknat de olika företagens bötesbelopp.

14 Förstainstansrätten svarade härvid följande:

”117 Enligt fast rättspraxis har skyldigheten att motivera ett individuellt beslut till syfte att göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att ge den berörde de upplysningar som är nödvändiga för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat eller om det eventuellt är behäftat med ett sådant fel att det är möjligt att ifrågasätta dess giltighet, med det tillägget att omfattningen av denna skyldighet beror på rättsaktens art och det sammanhang i vilket den har antagits (se bland annat förstainstansrättens dom av den 11 december 1996 i mål T-49/95, Van Megen Sports mot kommissionen, REG 1996, s. II-1799, punkt 51).

118 Omfattningen av skyldigheten att motivera ett beslut om att, som i föreliggande fall, ålägga ett flertal företag böter för en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, skall fastställas mot bakgrund av att bedömningen av hur allvarliga överträdelserna är skall göras med hänsyn till ett stort antal omständigheter, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i målet, dess kontext och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som absolut skall tas i beaktande (domstolens beslut av den 25 mars 1996 i mål C-137/95 P, SPO m.fl. mot kommissionen, REG 1996, s. I-1611, punkt 54).

119 Kommissionen förfogar vid fastställandet av varje bötesbelopp över ett utrymme för skönsmässig bedömning, och den kan av denna anledning inte anses skyldig att tillämpa en exakt matematisk formel (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 6 april 1995 i mål T-150/89, Martinelli mot kommissionen, REG 1995, s. II-1165, punkt 59).

120 I beslutet framgår, av punkt 168 respektive punkt 169 i övervägandena, de kriterier som beaktades för att fastställa den allmänna bötesnivån och de

individuella bötesbeloppen. Vad i övrigt avser individuella böter förklarar kommissionen i punkt 170 i övervägandena att de företag som deltog i PWG:s möten i princip ansågs som 'huvudmän' för överenskommelsen, medan övriga företag ansågs som 'ordinarie deltagare' i den. Slutligen anser kommissionen i punkterna 171 och 172 i övervägandena att de bötesbelopp som Rena och sökanden har ålagts skall reduceras väsentligt på grund av att de samarbetat aktivt med kommissionen samt att åtta andra företag likaså kan erhålla en något mindre reduktion på grund av att de i sina svar på meddelandet om anmärkningar inte förnekade de huvudsakliga faktiska omständigheter på vilka kommissionen grundade sina anmärkningar.

121 I sina inlagor i målet vid förstainstansrätten samt i sitt svar på rättsens skriftliga fråga har kommissionen förklarat att böterna beräknades på grundval av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet. Böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av den individuella årsomsättningen ålades således de företag som ansågs som 'huvudmän' för överenskommelsen respektive de övriga företagen. Slutligen tog kommissionen hänsyn till vissa företags eventuellt samarbetsvilliga inställning under förfarandet vid kommissionen. Två företag fick av detta skäl sina böter reducerade med två tredjedelar, medan andra företags böter reducerades med en tredjedel.

122 Det framgår för övrigt av en tabell som kommissionen har tillhandahållit, och som innehåller uppgifter om fastställandet av varje individuellt bötesbelopp, att även om dessa inte har fastställts genom en strikt matematisk tillämpning av enbart ovannämnda sifferuppgifter har nämnda uppgifter emellertid systematiskt beaktats vid beräkningen av böterna.

123 I beslutet preciseras emellertid inte att böterna har beräknats på grundval av varje företags omsättning på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990. I beslutet nämns inte heller de procentsatser på 9 respektive 7,5 procent som

tillämpades för att beräkna de böter som ålades de företag som ansågs som 'huvudmän' respektive de företag som ansågs som 'ordinarie deltagare'. Procentsatserna för reduktionen av böterna för Rena och sökanden respektive åtta andra företag anges inte heller.

124 Mot bakgrund av den detaljerade redogörelsen i beslutet för de faktiska omständigheter som tillskrivits vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet finns det i föreliggande fall för det första anledning anse att punkt 169—172 i övervägandena i beslutet innehåller tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-2/89, Petrofina mot kommissionen, REG 1991, s. II-1087, punkt 264).

125 För det andra, då, i likhet med det aktuella fallet, bötesbeloppen har fastställts genom att vissa bestämda uppgifter systematiskt beaktats, kan företagen, om var och en av dessa faktorer anges i beslutet, lättare bedöma dels om kommissionen har begått ett fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet, dels om det individuella bötesbeloppet är berättigat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats. I föreliggande fall skulle ett omnämnande i beslutet av de ifrågavarande faktorerna, närmare bestämt den aktuella årsomsättningen, referensåret, de grundläggande procentsatser som tillämpats samt procentsatsen för reduktionen av bötesbeloppen, inte ha inneburit att de exakta årsomsättningarna för de företag som var mottagare av beslutet implicit avslöjades, vilket hade utgjort ett åsidosättande av artikel 214 i fördraget. Det slutliga individuella bötesbeloppet är, som kommissionen själv har framhållit, inte ett resultat av en strikt matematisk tillämpning av dessa faktorer.

126 Kommissionen har för övrigt medgett under sammanträdet att det inte fanns något som hindrade att den i beslutet angav de faktorer som systematiskt hade beaktats och som avslöjades under en presskonferens av kommissionens

ledamot med ansvar för konkurrensfrågor samma dag som beslutet togs. Det kan i detta hänseende erinras om att, enligt fast rättspraxis, motiveringen av ett beslut skall ingå i själva beslutet och att hänsyn inte kan tas till kommissionens efterföljande förklaringar annat än i särskilda fall (se förstainstansrättens dom av den 2 juli 1992 i mål T-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening mot kommissionen, REG 1992, s. II-1931, punkt 131, svensk specialutgåva, häfte 13, och med samma innebörd, domen i det ovannämnda målet Hilti mot kommissionen, punkt 136).

127 Trots dessa konstateranden skall det påpekas att motiveringen av de fastställda bötesbeloppen i punkt 167—172 i övervägandena i beslutet är minst lika detaljerad som kommissionens motiveringar av tidigare beslut om liknande överträdelser. Även om en invändning om bristande motivering är sådan att förstainstansrätten ex officio kan ta upp den till prövning, hade, vid den tidpunkt då beslutet fattades, ingen kritik riktats från gemenskapsdomstolens sida mot kommissionens praxis i fråga om motivering av ålagda böter. Det var först i dom av den 6 april 1995 i mål T-148/89, Tréfilunion mot kommissionen (REG 1995, s. II-1063), punkt 142, och i två andra domar som avkunnades samma dag i mål T-147/89, Société métallurgique de Normandie mot kommissionen (REG 1995, s. II-1057, publicerad i sammandrag) och i mål T-151/89, Société des treillis et panneaux soudés mot kommissionen (REG 1995, s. II-1191, publicerad i sammandrag) som förstainstansrätten för första gången framhöll att det är önskvärt att företagen i detalj kan ta del av det sätt på vilket de ålagda böterna har beräknats, utan att de för den skull skall vara tvungna att väcka talan mot kommissionens beslut.

128 Av detta följer att när kommissionen i ett beslut konstaterar att konkurrensreglerna har överträtts och ålägger de företag som har deltagit i överträdelsen böter skall kommissionen, om den systematiskt har beaktat vissa grundläggande omständigheter för att fastställa bötesbeloppen, ange dessa omständigheter i själva beslutet så att mottagarna av det skall kunna kontrollera om bötesnivån är välgrundad och bedöma om det eventuellt förekommit diskriminering.

129 Mot bakgrund av de speciella omständigheter som angetts i punkt 127 ovan, och med hänsyn till att kommissionen under domstolsförfarandet har visat sig villig att lämna alla upplysningar som är av relevans för hur böterna har beräknats, skall bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats inte i föreliggande fall anses utgöra ett sådant åsidosättande av motiveringsskyldigheten att det finns skäl att helt eller delvis upphäva de ålagda böterna.

130 Talan kan följaktligen inte bifallas på den första delgrunden.”

Den andra delgrunden: Huruvida klaganden inte borde ha ansetts vara en av överenskommelsens ”huvudmän”

15 Stora gjorde vid förstainstansrätten gällande att kommissionen felaktigt hade ansett att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts, trots att bolaget i sitt svar på meddelandet om anmärkningar hade lämnat en detaljerad redogörelse för villkoren på marknaden och skälen till att avtalen om prishöjningar endast i ytterst liten omfattning hade påverkat de faktiska priserna.

16 Förstainstansrätten svarade följande:

”137 Enligt punkt 168 sjunde strecksatsen i övervägandena i beslutet har kommissionen fastställt det generella bötesbeloppet med beaktande av bland annat att överenskommelsens ’syften... i hög grad uppnåtts’. Det är ostridigt att kommissionen härvid hänvisat till den i artikel 1 i beslutet konstaterade överträdelsens inverkan på marknaden.

138 Förstainstansrätten anser att det för prövningen av kommissionens bedömning av överträdelsens verkningar räcker att undersöka hur den bedömt resultaten av prissamverkan. För det första framgår det nämligen av beslutet att konstaterandet att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts i huvudsak är grundat på resultaten av prissamverkan. Dessa resultat har analyserats i punkterna 100—102, 115 och 135—137 i övervägandena i beslutet, medan frågan huruvida samverkan kring marknadsandelar och driftstopp har haft någon inverkan på marknaden däremot inte har varit föremål för särskild undersökning.

139 För det andra är det under alla omständigheter möjligt att, utifrån en undersökning av resultaten av prissamverkan, även bedöma om syftet med samverkan kring driftstoppen har uppnåtts, eftersom denna samverkan avsåg att undvika att de samordnade prisinitiativen skulle äventyras av ett utbud som översteg efterfrågan.

140 Vad för det tredje gäller samverkan kring marknadsandelarna har kommissionen inte hävdats att de företag som deltog i PWG:s möten hade för avsikt att åstadkomma en total frysning av sina marknadsandelar. Enligt punkt 60 andra stycket i övervägandena i beslutet var avtalet om marknadsandelar inte statiskt utan 'föremål för regelbundna justeringar och omförhandlingar'. Med hänsyn till denna precisering kan kommissionen således inte klandras för att ha dragit slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts utan att i beslutet särskilt ha undersökt huruvida samverkan kring marknadsandelarna var framgångsrik.

141 Kommissionen har, beträffande prissamverkan, gjort en bedömning av dess generella resultat.

142 Det framgår av beslutet, och som kommissionen har bekräftat under sammanträdet, att tre olika resultat har fastställts. Kommissionen har

dessutom åberopat den omständigheten att prisinitiativen i deras helhet ansetts som framgångsrika av tillverkarna själva.

143 Det första resultat som har beaktats av kommissionen, och som inte har bestritts av sökanden, består i att kunderna faktiskt underrättades om de överenskomna prishöjningarna. De nya priserna tjänade härvid som bas, i händelse av individuella förhandlingar med kunderna om transaktionspriserna (se bland annat punkterna 100 och 101 femte och sjätte styckena i övervägandena i beslutet).

144 Det andra resultatet består i att utvecklingen av transaktionspriserna följde de tillkännagivna priserna. Kommissionen har i detta avseende hävdad att 'tillverkarna inte nöjde sig med att tillkännage de överenskomna prishöjningarna, utan vidtog, med några få undantag, konkreta åtgärder för att säkerställa att de tillämpades i förhållande till kunderna' (punkt 101 första stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har medgett att kunderna ibland beviljades eftergifter vad gällde tidpunkten för höjningen eller individuella rabatter eller prissänkningar, bland annat i händelse av stora order, och att den 'genomsnittliga nettohöjningen efter avdrag för prissänkningar, rabatter och andra eftergifter alltid låg under det totala beloppet för den tillkännagivna höjningen' (punkt 102 sista stycket i övervägandena i beslutet). Kommissionen har emellertid, med hänvisning till diagram i en ekonomisk studie som genomförts inför förfarandet vid kommissionen på uppdrag av ett flertal av de företag som var mottagare av beslutet (nedan kallad LE-rapporten), påstått att det under den period som beslutet avser fanns ett 'klart linjärt samband' mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och transaktionspriserna, omräknade i nationella valutor eller ecu. Kommissionen drog härav följande slutsats: 'Nettoprishöjningarna följde de tillkännagivna höjningarna nära, om än med en viss tidsförskjutning. Rapportens författare medgav själv under förhöret att detta var fallet under åren 1988 och 1989' (punkt 115 andra stycket i övervägandena).

- 145 Det måste medges att det var riktigt av kommissionen att vid bedömningen av det andra resultatet betrakta förekomsten av ett linjärt samband mellan utvecklingen av de tillkännagivna priserna och utvecklingen av transaktionspriserna som ett bevis för prisinitiativets inverkan på de sistnämnda priserna, i enlighet med tillverkarnas eftersträfvade syfte. Det är ostridigt att bruket att föra individuella förhandlingar med kunderna på den ifrågavarande marknaden innebär att transaktionspriset i allmänhet inte är identiskt med det tillkännagivna priset. Det kan därför inte förväntas att höjningarna av transaktionspriserna var identiska med höjningarna av de tillkännagivna priserna.
- 146 Vad beträffar förekomsten av ett samband mellan höjningarna av de tillkännagivna priserna och höjningarna av transaktionspriserna var det riktigt av kommissionen att återropa LE-rapporten. Denna rapport utgör en analys av prisutvecklingen på kartong under den period som avses i beslutet och grundas på uppgifter som tillhandahållits av ett flertal tillverkare.
- 147 Rapporten bekräftar emellertid endast delvis att det under viss tid förelegat ett 'klart linjärt samband'. En undersökning av perioden år 1987—1991 ger vid handen tre olika delperioder. Författaren till LE-rapporten gjorde i detta hänseende följande sammanfattning av sina slutsatser under förhöret vid kommissionen: 'Det finns inget klart samband, ens med hänsyn till en tidsförskjutning, mellan höjningen av de tillkännagivna priserna och marknadspriserna under början av den aktuella perioden 1987—1988. Däremot förelåg ett sådant samband under år 1988/1989, medan detta samband därefter blev allt mindre påtagligt och i det närmaste märkligt [oddly] under perioden år 1990/1991' (protokoll från förhöret, s. 28). Han påpekade även att dessa variationer i tiden var nära kopplade till variationerna i efterfrågan (se bland annat protokollet från förhöret, s. 20).
- 148 Författarens muntliga slutsatser överensstämmer med analysen i hans rapport och i synnerhet med diagrammen över utvecklingen av de tillkännagivna

priserna och utvecklingen av transaktionspriserna (LE-rapporten, diagram 10 och 11, s. 29). Det skall således konstateras att kommissionen endast delvis har bevisat förekomsten av det 'klar[a] linjära samband' som den har gjort gällande.

149 Under sammanträdet påpekade kommissionen att den även beaktat ett tredje resultat av prissamverkan som bestod i att transaktionsprisnivån var högre än den skulle ha varit om det inte hade förekommit någon samverkan. Kommissionen underströk i detta hänseende att tidpunkterna och den ordningsföljd i vilken prishöjningarna skulle tillkännages hade beslutats av PWG, samt framhåller i beslutet att 'det är osannolikt att de samordnade tillkännagivandena på dessa villkor inte skulle ha haft någon inverkan på den faktiska prisnivån' (punkt 136 tredje stycket i övervägandena i beslutet). I LE-rapporten (avdelning 3) har emellertid en modell fastställts, som gör det möjligt att förutse den prisnivå som följer av objektiva marknadsvillkor. Enligt denna rapport har prisnivån, såsom den bestämts av objektiva ekonomiska faktorer under perioden 1975—1991, utvecklats, med obetydliga variationer, på exakt samma sätt som de tillämpade transaktionspriserna, inklusive under den period som avses i beslutet.

150 Trots dessa slutsatser är det inte möjligt att utifrån analysen i rapporten konstatera att de samordnade prisinitiativen inte gjorde det möjligt för tillverkarna att uppnå en transaktionsprisnivå som var högre än den som skulle ha uppkommit genom fri konkurrens. Som kommissionen framhöll vid sammanträdet är det i detta hänseende möjligt att de faktorer som beaktades i nämnda analys har påverkats av förekomsten av samverkan. Kommissionen har därmed med rätta gjort gällande att samverkan exempelvis har kunnat minska företagens incitament att sänka sina kostnader. Däremot har den inte påvisat något direkt fel i LE-rapportens analys och har inte heller framlagt egna ekonomiska analyser av den hypotetiska utvecklingen av transaktionspriserna i avsaknad av varje form av samordning. Mot denna bakgrund kan kommissionens påstående att transaktionsprisnivån hade varit lägre i avsaknad av en samverkan mellan tillverkarna inte anses styrkt.

151 Av detta följer att det tredje resultatet av prissamverkan inte har bevisats.

153 De föregående konstaterandena ändras inte av tillverkarnas subjektiva bedömning, på vilken kommissionen grundat sig när den fann att överenskommelsens syften i hög grad hade uppnåtts. Kommissionen har på denna punkt hänvisat till en lista över handlingar som den tillhandahöll under sammanträdet. Även om det antas att kommissionen har kunnat grunda sin bedömning av prisinitiativens eventuella framgång på handlingar av vilka vissa tillverkares subjektiva uppfattning framgår, måste det konstateras att ett flertal företag, däribland sökanden, vid sammanträdet med rätta hänvisat till det stora antal handlingar i målet av vilka det framgår att tillverkarna hade problem med att genomföra de överenskomna prishöjningarna. Mot denna bakgrund kan kommissionens hänvisning till tillverkarnas egna förklaringar inte anses utgöra tillräcklig grund för slutsatsen att överenskommelsens syften i hög grad uppnåtts.

153 Av vad som ovan anförts följer att de verkningar av överträdelsen som kommissionen har gjort gällande endast har bevisats till viss del. Förstainstansrätten kommer att undersöka betydelsen av denna slutsats inom ramen för sin fulla prövningsrätt i fråga om böter i samband med att den bedömer hur allvarlig den i föreliggande fall konstaterade överträdelsen är (se nedan punkt 170).”

Den femte delgrunden: Huruvida kommissionen hade fastställt bötesbeloppets storlek på grundval av ”irrelevanta överväganden”

17 Stora konstaterade vid förstainstansrätten att det sammanlagda bötesbeloppet var det högsta som kommissionen någonsin hade ålagt och ansåg att det endast kunde förhålla sig så att ”irrelevanta överväganden” hade beaktats, eftersom denna omständighet inte förklarades i beslutet.

18 Förstainstansrätten svarade härvid följande:

”165 Kommissionen har i föreliggande fall fastställt den allmänna bötesnivån med beaktande av hur länge överträdelsen pågått (punkt 167 i övervägandena i beslutet) samt med beaktande av följande omständigheter (punkt 168 i övervägandena):

— Samverkan kring prisfastställelse och uppdelning av marknaden utgör i sig allvarliga konkurrensbegränsande åtgärder.

— Överenskommelsen gällde för i stort sett hela gemenskapens område.

— Gemenskapsmarknaden för kartong är en betydelsefull ekonomisk sektor som varje år uppgår till omkring 2,5 miljarder ecu.

— De företag som deltog i överträdelsen täcker praktiskt taget hela marknaden.

— Överenskommelsen har fungerat i form av ett system för regelbundna, institutionaliserade möten som syftat till att detaljreglera kartongmarknaden inom gemenskapen.

— Sinnrika åtgärder har vidtagits för att dölja samverkans verkliga natur och omfattning (avsaknaden av officiella protokoll eller dokumentation från

PWG:s och JMC:s möten, deltagarna uppmanades att inte föra anteckningar, tidpunkten och ordningsföljden för tillkännagivandena om prishöjningarna bestämdes så att man skulle kunna hävda att dessa höjningar endast "följde på andra höjningar" osv.).

— Överenskommelsens syften har i hög grad uppnåtts."

166 Förstainstansrätten erinrar vidare om att kommissionen i ett svar på en skriftlig fråga från förstainstansrätten har påpekat att böter på en grundnivå om 9 procent eller 7,5 procent av omsättningen på gemenskapsmarknaden för kartong år 1990 för vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet har ålagts de företag som har ansetts som 'huvudmän' för överenskommelsen respektive de övriga företagen.

167 Det finns anledning framhålla, för det första, att kommissionen vid sin bedömning av den allmänna bötesnivån kan beakta att uppenbara överträdelser av gemenskapens konkurrensregler fortfarande är förhållandevis vanligt förekommande och att kommissionen därför har rätt att höja bötesnivån när den anser att det är nödvändigt att förstärka böternas avskräckande verkan. Följaktligen kan den omständigheten att kommissionen tidigare har tillämpat en viss bötesnivå för vissa typer av överträdelser inte medföra att kommissionen inte skulle kunna höja denna nivå inom de gränser som föreskrivits i förordning nr 17, om detta visar sig nödvändigt för att gemenskapens konkurrenspolitik skall kunna säkerställas (se bland annat domstolens dom av den 7 juni 1983 i de förenade målen 100/80, 101/80, 102/80 och 103/80, *Musique Diffusion française m.fl. mot kommissionen*, REG 1983, s. 1825, punkt 105—108, svensk specialutgåva, häfte 7, och förstainstansrättens dom av den 10 mars 1992 i mål T-13/89, *ICI mot kommissionen*, REG 1992, s. II-1021, punkt 385, svensk specialutgåva, häfte 12).

168 För det andra har kommissionen med rätta hävdad att på grund av de särskilda omständigheterna i föreliggande fall kan ingen direkt jämförelse göras mellan den allmänna bötesnivån i det aktuella beslutet och den

bötesnivå som kommissionen har tillämpat i sin tidigare beslutspraxis, och i synnerhet i Polypropylenbeslutet, som kommissionen själv anser vara det ärende som närmast kan jämföras med det aktuella fallet. I motsats till ärendet som gav upphov till Polypropylenbeslutet har emellertid ingen förmildrande omständighet beaktats i föreliggande fall vid fastställandet av den allmänna bötesnivån. Vidare visar det faktum att det har vidtagits åtgärder i syfte att dölja samverkan att de berörda företagen har varit fullt medvetna om att deras agerande var olagligt. Följaktligen har kommissionen kunnat beakta dessa åtgärder vid bedömningen av hur allvarlig överträdelsen var, eftersom dessa åtgärder får anses som en särskilt allvarlig aspekt av överträdelsen, som särskiljer den från tidigare överträdelser som konstaterats av kommissionen.

169 För det tredje skall det framhållas att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget dels pågått under lång tid, dels var av uppenbar beskaffenhet. Dessutom begicks den trots att kommissionens tidigare beslutspraxis, och i synnerhet Polypropylenbeslutet, borde ha utgjort ett varnande exempel.

170 Mot bakgrund av dessa omständigheter kan det anses att de kriterier som anges i punkt 168 i övervägandena i beslutet gör den allmänna bötesnivå som fastställts av kommissionen berättigad. Det finns således inga uppgifter som tyder på att kommissionen stödde sig på irrelevanta överväganden vid fastställandet av bötesbeloppets storlek. Förstainstansrätten har visserligen redan konstaterat att de resultat av prissamverkan som kommissionen beaktat vid fastställandet av den allmänna bötesnivån endast har bevisats till viss del. Mot bakgrund av vad som anförts ovan påverkar emellertid inte denna slutsats i väsentlig utsträckning bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen är. I detta hänseende räcker det att företagen faktiskt har tillkännagegett de överenskomna prishöjningarna och att de tillkännagivna priserna har utgjort grund för fastställandet av individuella transaktionspriser för att denna prissamverkan skall anses ha haft såväl till syfte som resultat att allvarligt begränsa konkurrensen. Förstainstansrätten anser följaktligen inom ramen för sin fulla prövningsrätt att konstaterandena i fråga om överträdelsens verkningar inte motiverar en sänkning av den allmänna bötesnivå som kommissionen har fastställt.

171 Talan kan följaktligen inte bifallas på den femte delgrunden.”

Överklagandet

- 19 Stora har i överklagandet yrkat att domstolen skall upphäva den överklagade domen samt ogiltigförklara beslutet till den del det avser bolaget. Stora har i andra hand yrkat att domstolen skall upphäva eller åtminstone nedsätta de böter som ålades bolaget.

- 20 Klaganden har till stöd för sitt överklagande åberopat tre grunder, under vilka bolaget har gjort gällande
 - att artikel 85 i fördraget, artikel 15.2 i förordning nr 17 samt gemenskapsrättens allmänna principer åsidosattes,

 - att motiveringen beträffande beräkningen av böterna var bristfällig samt

 - att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den fastställde att det saknade betydelse för bedömningen av överträdelsens svårighetsgrad att den påstådda inverkan på priserna inte hade styrkts.

Den första grunden

- 21 Klaganden anser att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstilllämpning genom att fastställa
- att Stora skulle hållas ansvarigt för de överträdelser av artikel 85 i fördraget som dess dotterbolag Kopparfors hade gjort sig skyldigt till utan att beakta att kommissionen inte hade kunnat styrka att klaganden verkligen hade inflytande över Kopparfors handelspolitik (punkt 80 i den överklagade domen) och
 - att Stora skulle hållas ansvarigt för de överträdelser som Feldmühle och CBC hade gjort sig skyldiga till före och efter det att de hade förvärvats av Stora på grundval av att Stora måste ha känt till att de deltog i överträdelsen och underlät att vidta lämpliga åtgärder för att förhindra att överträdelsen fortgick (punkt 83 i den överklagade domen).

Huruvida det var rätt att hålla Stora ansvarigt för Kopparfors agerande

- 22 Stora anser att det var fel av förstainstansrätten att hålla bolaget ansvarigt för Kopparfors agerande endast på den grunden att Kopparfors såsom helägt dotterbolag oundvikligen hade följt en handelspolitik som bestämdes av moderbolagets beslutande organ utan att undersöka huruvida Stora verkligen hade haft inflytande över sitt dotterbolag (se punkt 80 i den överklagade domen).
- 23 Detta synsätt strider enligt klaganden mot domstolens rättspraxis, av vilken följer att ett moderbolag kan hållas ansvarigt för ett dotterbolags agerande endast om det kan visas att det förstnämnda bolaget har utövat faktisk ledningsmakt över det sistnämnda (se i detta avseende dom av den 14 juli 1972 i mål 48/69, ICI mot

kommissionen, REG 1972, s. 619, punkterna 132—141, svensk specialutgåva, volym 2, s. 25, av den 12 juli 1979 i de förenade målen 32/78 och 36/78—82/78, BMW Belgium m.fl. mot kommissionen, REG 1979, s. 2435, punkt 24, och av den 6 april 1995 i mål C-310/93, BPB Industries och British Gypsum mot kommissionen, REG 1995, s. I-865, punkt 11). Den omständigheten att det är fråga om ett helägt dotterbolag räcker enligt klaganden inte i sig för att styrka att moderbolaget har utövat en sådan kontroll.

- 24 Klaganden har även gjort gällande att förstainstansrätten i punkt 80 i den överklagade domen gjorde en felaktig tolkning av domstolens dom av den 25 oktober 1983 i mål 107/82, AEG mot kommissionen, (REG 1983, s. 3151; svensk specialutgåva, volym 7, s. 287), som den lade till grund för sin ståndpunkt.
- 25 Under alla omständigheter anser klaganden att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den i samma punkt i den överklagade domen fastställde att klaganden inte hade styrkt sitt påstående att Kopparfors bedrev sin verksamhet såsom en självständig juridisk enhet, vilken i stora delar själv bestämde över sin handelspolitik och hade en egen styrelse. Därigenom antog förstainstansrätten felaktigt att klaganden hade bevisbördan i detta avseende.
- 26 Domstolen erinrar härvid om att det framgår av fast rättspraxis att den omständigheten att dotterbolaget är en särskild juridisk person inte räcker för att det skall kunna uteslutas att moderbolaget skall ansvara för dotterbolagets agerande. Så är särskilt fallet när dotterbolaget inte självständigt bestämmer sitt agerande på marknaden, utan i huvudsak tillämpar instruktioner som det får av moderbolaget (se särskilt domen i det ovannämnda målet ICI mot kommissionen, punkterna 132 och 133, samt dom av den 14 juli 1972 i mål 52/69, Geigy mot kommissionen, REG 1972, s. 787, punkt 44, och av den 21 februari 1973 i mål 6/72, Europemballage Corporation och Continental Can mot kommissionen, REG 1973, s. 215, punkt 15; svensk specialutgåva, volym 2, s. 89).
- 27 Som förstainstansrätten konstaterade i punkt 80 i den överklagade domen är det i förevarande fall ostridigt att Kopparfors sedan den 1 januari 1987 var ett helägt dotterbolag till Stora. Förstainstansrätten tillade att Stora inte hade bestritt "att

[bolaget] kunde ha ett avgörande inflytande över Kopparfors handelspolitik” och att Stora i varje fall inte hade ”åberopat någon uppgift till stöd för sitt påstående” att dess dotterbolag agerade självständigt.

- 28 I motsats till vad Stora har gjort gällande ansåg förstainstansrätten inte att den omständigheten att bolaget ensamt ägde Kopparfors i sig räckte för att styrka moderbolagets ansvar. Förstainstansrätten beaktade även att Stora inte hade bestritt att det kunde ha ett avgörande inflytande över sitt dotterbolags handelspolitik och att Stora i övrigt inte hade styrkt sitt påstående att dotterbolaget agerade självständigt.
- 29 Det är inte heller riktigt att påstå att förstainstansrätten således ålade Stora bevisbördan för att dess dotterbolag agerade självständigt. Som kommissionen har påpekat kunde förstainstansrätten mot bakgrund av att det rörde sig om ett helägt dotterbolag med rätta anta att moderbolaget faktiskt hade ett avgörande inflytande över dotterbolagets agerande, eftersom den i punkt 85 i den överklagade domen konstaterade att klaganden under det administrativa förfarandet ”i fråga om bolagen inom Storakoncernen [hade uppgett] sig vara kommissionens enda motpart beträffande den ifrågavarande överträdelsen”. Under dessa omständigheter ålåg det klaganden att bryta denna presumtion genom att förete tillräcklig bevisning.
- 30 Av vad anförts följer att överklagandet inte kan vinna bifall på den första grundens första del, eftersom den bygger på en felaktig tolkning av den överklagade domen.

Huruvida klaganden kunde hållas ansvarig för Feldmühles och CBC:s agerande

- 31 Stora har för det första bestritt förstainstansrättens påståenden i punkterna 82 och 83 i den överklagade domen att bolaget efter sitt förvärv av FeNo (i denna koncern ingick Feldmühle, som i sin tur ägde CBC) dels måste ha känt till att de två sistnämnda bolagen deltog i överenskommelsen (i denna deltog även Kopparfors, för vars agerande Stora redan var ansvarigt), dels kunde ha vidtagit åtgärder mot sina dotterbolag för att förhindra att överträdelsen fortgick.
- 32 Domstolen finner härvid att klagandens anmärkningar rör bedömningen av de faktiska omständigheterna. Sådana anmärkningar kan i sig inte prövas i ett mål om överklagande (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 december 1997 i mål C-362/95 P, Blackspur DIY m.fl. mot rådet och kommissionen, REG 1997, s. I-4775, punkt 42). Överklagandet kan följaktligen inte tas upp till prövning på denna delgrund.
- 33 För det andra har Stora gjort gällande att det var fel av förstainstansrätten att hålla bolaget ansvarigt för Feldmühles och CBC:s överträdelser under tiden före Storas förvärv av FeNo.
- 34 Klaganden har gjort gällande att det följer av domstolens rättspraxis (se dom av den 16 december 1975 i de förenade målen 40/73—48/73, 50/73, 54/73—56/73, 111/73, 113/73 och 114/73, Suiker Unie m.fl. mot kommissionen, REG 1975, s. 1663, punkt 83 och följande punkter) och av kommissionens praxis att ett företag inte kan hållas ansvarigt för överträdelser av konkurrensreglerna som har begåtts av företag som det förvärvar (utan att dessa företag förlorar sin rättskapacitet) enbart på grundval av förvärvet.
- 35 Det framgår av punkt 81 i den överklagade domen att det var först i april 1990 som klaganden ”ingick ett avtal om köp av ungefär 75 procent av aktierna i FeNo-koncernen, vilken ägde bolaget Feldmühle. Aktierna överläts emellertid inte förrän i september 1990”. Vidare framgår att klaganden hade ”uppgett att den vid slutet av år 1990 hade köpt aktier av mindre aktieägare i sådan utsträckning att den innehade 97,84 procent av aktierna i FeNo”.

- 36 Förstainstansrätten höll emellertid Stora ansvarigt för överträdelser som Feldmühle och CBC hade gjort sig skyldiga till före september 1990.
- 37 Domstolen påpekar i detta avseende att det i princip är den fysiska eller juridiska person som ledde företaget när överträdelsen begicks som skall hållas ansvarig för densamma. Detta gäller även om driften av företaget har överlåtits på en annan person när beslutet om överträdelsen antas.
- 38 Det är i förevarande fall ostridigt att Feldmühle och CBC fortsatte att existera efter det att klaganden hade övertagit kontrollen av dessa företag i september 1990, vilket innebar att den juridiska person som ledde deras verksamhet skulle hållas ansvarig för deras agerande under tiden som föregick klagandens förvärv av dem.
- 39 Som generaladvokaten med rätta har påpekat i punkt 80 i sitt förslag till avgörande är den omständigheten att Stora under denna period måste ha känt till att de deltog i överenskommelsen (eftersom bolaget självt deltog i denna sedan januari 1987 genom sitt dotterbolag Kopparfors) inte tillräcklig för att hålla Stora ansvarigt för de överträdelser som dessa bolag hade gjort sig skyldiga till innan Stora förvärvade dem.
- 40 Överklagandet skall följaktligen bifallas på denna del av den första grunden och den överklagade domen skall därför upphävas.

Den andra grunden

- 41 Under den andra grunden har klaganden gjort gällande att förstainstansrätten gjorde sig skyldig till felaktig rättstillämpning när den underlät att ogiltigförklara beslutet på grund av bristande motivering, trots att förstainstansrätten hade konstaterat i punkt 123 i den överklagade domen att kommissionen i beslutet inte hade redogjort för de omständigheter som den hade beaktat när den fastställde böterna och i punkt 125 i den överklagade domen att en redovisning av dessa omständigheter i beslutet hade gjort det möjligt för de företag som detta var riktat till att "lättare bedöma dels om kommissionen [hade] begått ett fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet, dels om det individuella bötesbeloppet [var] berättigat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats".
- 42 Klaganden har gjort gällande att motiveringen till ett beslut — enligt fast rättspraxis, som förstainstansrätten erinrade om i punkt 126 i den överklagade domen — skall ingå i själva beslutet och att den inte, förutom när det föreligger särskilda omständigheter, kan lämnas i efterhand. Enligt klaganden fanns det i det aktuella fallet inget som visade att det förelåg sådana omständigheter, eftersom kommissionen själv hade medgett att det inte fanns några hinder för den att i beslutet redogöra för sin beräkningsmetod (punkt 126 i den överklagade domen).
- 43 Det saknar betydelse att det var först i domarna i målen Tréfilunion mot kommissionen, Société métallurgique de Normandie mot kommissionen och Société des treillis et panneaux soudés mot kommissionen (nedan kallade domarna i armeringsstålmaålen), om vilka det erinrades i punkt 127 i den överklagade domen, som förstainstansrätten preciserade motiveringsskyldighetens omfattning. Enligt klaganden skall förstainstansrätten, om den konstaterar att ett beslut inte är tillräckligt motiverat (vilket den gjorde i det aktuella fallet), ogiltigförklara detta utan att ta hänsyn till huruvida kommissionen tidigare hade fått kännedom om motiveringsskyldighetens omfattning genom en dom från förstainstansrätten. Klaganden har även hänvisat till domstolens rättspraxis angående de tidsmässiga verkningarna av de domar i mål om begäran om förhandsavgörande som domstolen meddelar med stöd av artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG).
- 44 Enligt kommissionen ansåg förstainstansrätten i punkt 124 i den överklagade domen att punkterna 169—172 i skålen till beslutet innehöll "tillräckliga och

relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått”.

- 45 Kommissionen har gjort gällande att förstainstansrätten i punkterna 125—129 i den överklagade domen endast anförde att det under vissa omständigheter kan vara önskvärt att kommissionen i sitt beslut redogör i detalj för hur böterna har beräknats. Detta innebar inte att förstainstansrätten jämställde en avsaknad av sådana uppgifter med en bristande motivering. Förstainstansrättens ställningstagande följde möjligen av principen om god förvaltningssed, vars åsidosättande inte i sig kan utgöra grund för ogiltigförklaring av beslutet.
- 46 Slutligen har kommissionen angett att förstainstansrätten nyligen har bekräftat den sålunda fastställda räckvidden av domarna i armeringsstålmaålen. Enligt förstainstansrätten skall de upplysningar som det är önskvärt att kommissionen lämnar till den person som ett beslut är riktat till inte anses utgöra en ytterligare motivering, utan endast en översättning till siffror av de kriterier som anges i beslutet, i den mån dessa kan uttryckas i bestämd kvantitet (se särskilt dom av den 11 mars 1999 i mål T-151/94, British Steel mot kommissionen, REG 1999, s. II-629, punkterna 627 och 628).
- 47 Domstolen avser först att redogöra för de olika delarna i det resonemang som förstainstansrätten förde vid bedömningen av grunden att motiveringsskyldigheten beträffande beräkningen av böterna hade åsidosatts.
- 48 Förstainstansrätten erinrade inledningsvis i punkt 117 i den överklagade domen om att skyldigheten att motivera ett individuellt beslut enligt fast rättspraxis har till syfte att göra det möjligt för gemenskapsdomstolarna att pröva beslutets lagenlighet och att ge den berörda parten tillräckliga upplysningar för att denne skall kunna bedöma om beslutet är välgrundat eller om det eventuellt är behäftat med ett fel som gör det möjligt att ifrågasätta dess giltighet, med det tillägget att omfattningen av denna skyldighet beror på rättsaktens art och det sammanhang i

villet den har antagits (se särskilt, förutom den rättspraxis som förstainstansrätten hänvisade till, dom av den 15 april 1997 i mål C-22/94, Irish Farmers Association m.fl., REG 1997, s. I-1809, punkt 39).

49 Förstainstansrätten preciserade därefter i punkt 118 i den överklagade domen att när det, som i förevarande fall, är fråga om ett beslut varigenom flera företag åläggs böter för en överträdelse av gemenskapens konkurrensregler, skall omfattningen av motiveringsskyldigheten bedömas särskilt mot bakgrund av att överträdelsens svårighetsgrad beror på ett stort antal faktorer, såsom de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, dess sammanhang och böternas avskräckande verkan, och detta utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som måste tas i beaktande (beslutet i det ovannämnda målet SPO m.fl. mot kommissionen, punkt 54).

50 I detta avseende påpekade förstainstansrätten följande i punkt 124 i den överklagade domen:

”Mot bakgrund av den detaljerade redogörelsen i beslutet för de faktiska omständigheter som tillskrivits vart och ett av de företag som var mottagare av beslutet [innehåller] punkterna 169—172 i övervägandena i beslutet tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått (se med samma innebörd förstainstansrättens dom av den 24 oktober 1991 i mål T-2/89, Petrofina mot kommissionen, REG 1991, s. II-1087, punkt 264).”

51 I punkterna 125—129 i den överklagade domen modifierade emellertid förstainstansrätten, på ett något tvetydigt sätt, räckvidden av konstaterandet i punkt 124.

52 Det framgår av punkterna 125 och 126 i den överklagade domen att beslutet inte innehåller de exakta uppgifter som kommissionen genomgående beaktade när

den fastställde bötesbeloppen. Detta trots att det rörde sig om uppgifter som kommissionen kunde lämna ut och som skulle ha gjort det möjligt för företagen att lättare bedöma huruvida kommissionen hade gjort fel vid fastställandet av det individuella bötesbeloppet samt huruvida detta belopp var motiverat i förhållande till de allmänna kriterier som tillämpats. Förstainstansrätten tillade i punkt 127 i den överklagade domen att det framgår av domarna i armeringsstålmaålen att det är önskvärt att företagen erhåller närmare upplysningar om hur de ålagda böterna har beräknats, utan att de för den skull skall vara tvungna att väcka talan mot kommissionens beslut.

- 53 Förstainstansrätten fastslog slutligen i punkt 129 i den överklagade domen att "bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats" var befogad med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, det vill säga att kommissionen under domstolsförfarandet hade lämnat ut de uppgifter som beaktats vid beräkningen och att domarna i armeringsstålmaålen innebar ny rättspraxis beträffande tolkningen av artikel 190 i EG-fördraget (nu artikel 253 EG).
- 54 Innan det mot bakgrund av klagandens argument prövas huruvida förstainstansrätten gjorde en välgrundad bedömning i fråga om vilka följder det skulle kunna få för motiveringsskyldigheten att kommissionen under domstolsförfarandet hade lämnat ut de uppgifter som beaktats vid beräkningen, och att domarna i armeringsstålmaålen innebar ny rättspraxis beträffande tolkningen av artikel 190 i fördraget, skall det prövas huruvida den motiveringsskyldighet som föreskrivs i artikel 190 i fördraget innebär att kommissionen — utöver de uppgifter som låg till grund för bedömningen av överträdelsens svårighetsgrad och varaktighet — var skyldig att i beslutet inkludera en mer detaljerad redogörelse för hur böterna hade beräknats.
- 55 Domstolen påpekar härvid att förstainstansrätten är behörig i två avseenden när det gäller talan som väcks mot kommissionens beslut att ålägga företag böter för överträdelse av konkurrensreglerna.

- 56 För det första är förstainstansrätten behörig att pröva beslutens lagenlighet enligt artikel 173 i EG-fördraget (nu artikel 230 EG i ändrad lydelse). Vid denna prövning skall förstainstansrätten särskilt kontrollera att motiveringsskyldigheten enligt artikel 190 i fördraget, vars åsidosättande innebär att beslutet kan ogiltigförklaras, har iakttagits.
- 57 För det andra är förstainstansrätten behörig att inom ramen för sin fulla prövningsrätt enligt artikel 172 i EG-fördraget (nu artikel 229 EG) och artikel 17 i förordning nr 17 pröva huruvida bötesbeloppet är lämpligt. Det kan vid den sistnämnda prövningen finnas skäl att begära in och beakta sådana kompletterande upplysningar som inte i sig måste finnas med i beslutet för att motiveringsskyldigheten i artikel 190 i fördraget skall anses vara uppfylld.
- 58 Vad beträffar kontrollen av att motiveringsskyldigheten har iakttagits kan det erinras om att det i artikel 15.2 andra stycket i förordning nr 17 föreskrivs följande: "När bötesbeloppet fastställs skall hänsyn tas både till hur allvarlig överträdelsen är och hur länge den pågått."
- 59 Enligt den rättspraxis som åberopas i punkterna 117 och 118 i den överklagade domen är det väsentliga formkrav som motiveringsskyldigheten utgör uppfyllt om kommissionen i sitt beslut har redovisat de uppgifter som legat till grund för dess bedömning av överträdelsens svårighetsgrad och varaktighet. Om sådana uppgifter saknas är beslutet ogiltigt på grund av bristande motivering.
- 60 Det var riktigt av förstainstansrätten att i punkt 124 i den överklagade domen fastställa att kommissionen hade uppfyllt dessa krav. Det kan, såsom förstainstansrätten gjorde, konstateras att det i punkterna 167—172 i skälen till beslutet redogörs för de kriterier som kommissionen använde vid beräkningen av böterna. Punkt 167 rör särskilt överträdelsens varaktighet. I denna, samt i punkt 168, redovisas även de överväganden som låg till grund för kommissionens bedömning

av överträdelsens svårighetsgrad och dess uppskattning av den allmänna bötesnivån. Punkt 169 innehåller de uppgifter som kommissionen beaktade när den fastställde de böter som skulle åläggas varje företag, och i punkt 170 utpekas de företag som skulle betraktas som "huvudmän" för överenskommelsen och som bar ett särskilt ansvar i förhållande till de andra företagen. Slutligen fastställs i punkterna 171 och 172 vilka följder det skulle få för bötesbeloppet att olika tillverkare hade samarbetat med kommissionen vid undersökningen för att fastställa de faktiska omständigheterna eller genom sina svar på meddelandet om anmärkningar.

- 61 Den omständigheten att kommissionen därefter lämnade närmare upplysningar (såsom företagets omsättning eller den av kommissionen fastställda procentsatsen för reduktionen av bötesbeloppet) vid en presskonferens eller under domstolsförfarandet kan inte förta riktigheten av det som förstainstansrätten fastställde i punkt 124 i den överklagade domen. Om den som har fattat ett omtvistat beslut lämnar kompletterande förklaringar till en motivering som redan i sig är tillräcklig, omfattas inte dessa av motiveringsskyldigheten i strikt mening. De kan emellertid vara till hjälp vid gemenskapsdomstolarnas interna kontroll av skälen till beslutet, genom att de gör det möjligt för institutionen att mer ingående redogöra för de skäl som ligger till grund för beslutet.
- 62 Kommissionen skulle självfallet inte kunna avsäga sig sin befogenhet att göra skönsmässiga bedömningar genom att uteslutande och rutinmässigt hänvisa till matematiska formler. Den kan emellertid förse beslutet med en motivering som går utöver de krav, som det erinras om i punkt 59 i denna dom, bland annat genom att redovisa de sifferuppgifter som — i synnerhet beträffande den eftersträfvade avskräckande verkan — varit vägledande vid den skönsmässiga bedömningen när det gällt att fastställa de böter som har ålagts ett flertal företag, vilka i olika hög grad har deltagit i överträdelsen.
- 63 Det kunde vara önskvärt att kommissionen utnyttjade denna möjlighet så att företagen mer i detalj kunde få reda på hur de böter som ålagts dem har beräknats. På ett mera allmänt sätt kunde detta bidra till en ökad insyn i det administrativa förfarandet och underlätta förstainstansrättens utövande av sin fulla prövningsrätt. Det skall inom ramen för denna vara möjligt för förstain-

stansrätten att pröva — förutom det ifrågasatta beslutets lagenlighet — huruvida de ålagda böterna är lämpliga. Denna möjlighet kan emellertid inte ändra omfattningen av de krav som följer av motiveringsskyldigheten, vilket kommissionen också har påpekat.

64 Förstainstansrätten kunde följaktligen inte, utan att åsidosätta artikel 190 i fördraget, i punkt 128 i den överklagade domen fastställa att "kommissionen [skall], om den systematiskt har beaktat vissa grundläggande omständigheter för att fastställa bötesbeloppen, ange dessa omständigheter i själva beslutet". Förstainstansrätten kunde inte heller utan att motsäga sina egna domskäl, efter att i punkt 124 i den överklagade domen ha konstaterat att beslutet innehöll "tillräckliga och relevanta uppgifter om de omständigheter som har beaktats vid bedömningen av hur allvarlig den överträdelse var som vart och ett av de aktuella företagen gjort sig skyldigt till och hur länge den pågått", i punkt 129 i den överklagade domen hänvisa till "bristen på särskild motivering i beslutet av det sätt på vilket böterna har beräknats".

65 Förstainstansrättens felaktiga rättstillämpning i det avseendet är emellertid inte av sådan art att den kan medföra att den överklagade domen upphävs, eftersom det med hänsyn till vad som anförts ovan kan konstateras att förstainstansrätten rättsenligt — oaktat punkterna 125—129 i den överklagade domen — underkände klagandens grund att skyldigheten att motivera beräkningen av böterna hade åsidosatts.

66 Eftersom det enligt motiveringsskyldigheten inte krävdes att kommissionen i beslutet skulle redovisa de sifferuppgifter som använts vid beräkningen av böterna, saknas det anledning att pröva de olika invändningar som klaganden har framfört på grundval av detta oriktiga antagande.

67 Överklagandet kan följaktligen inte vinna bifall på den andra grunden.

Den tredje grunden

- 68 Under den tredje grunden har klaganden gjort gällande att förstainstansrätten gjorde fel när den inte nedsatte böterna efter att ha konstaterat att kommissionen inte hade styrkt samtliga de verkningar som överträdelsen påstods ha haft (punkt 151 i den överklagade domen).
- 69 Enligt klaganden åsidosatte förstainstansrätten principen att bötesbeloppet skall stå i proportion till överträdelsens svårighetsgrad samt likabehandlingsprincipen när den fastställde att det förhållandet att transaktionsprisnivån inte alls hade påverkats negativt saknade nämnvärd betydelse för dess bedömning av överträdelsens svårighetsgrad och därför inte kunde medföra att böterna nedsattes (punkt 170 i den överklagade domen).
- 70 Enligt kommissionen kan överklagandet inte tas upp till sakprövning på den tredje grunden, eftersom den bygger på antagandet att det skulle ankomma på domstolen att med full prövningsrätt bedöma de faktiska omständigheterna, vilket inte är fallet i mål om överklagande (dom av den 17 juli 1997 i mål C-219/95, Ferriere Nord mot kommissionen, REG 1997, s. I-4411, punkt 31).
- 71 Kommissionen har beträffande sakfrågan tillagt att förstainstansrätten inom ramen för sin fulla prövningsrätt var behörig att bilda sig en egen uppfattning om vilket bötesbelopp som var lämpligt. Kommissionen har påpekat att det i det aktuella fallet har styrkts att det förelåg en överträdelse, och överträdelsens svårighetsgrad följer inte enbart av dess verkningar, utan även av de deltagande företagens avsikter att kontrollera marknaderna och hålla kvar priserna på en hög nivå samtidigt som de var väl medvetna om att de åtgärder som de vidtog var rättsstridiga och att de riskerade att åläggas höga böter.

72 Det framgår av den överklagade domen att förstainstansrätten i punkterna 118 och 156 först erinrade om domstolens rättspraxis, enligt vilken bedömningen av överträdelsens svårighetsgrad skall göras med beaktande av ett stort antal faktorer, såsom i synnerhet de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, överträdelsens sammanhang och böternas avskräckande verkan, utan att det har fastställts någon tvingande eller uttömmande förteckning över de kriterier som måste tas i beaktande (beslutet i det ovannämnda målet SPO m.fl. mot kommissionen, punkt 54).

73 Förstainstansrätten räknade därefter i punkt 165 i den överklagade domen upp de överväganden som redovisas i beslutet beträffande överträdelsens svårighetsgrad, med avseende på vilka den slutligen utövade sin prövningsrätt.

74 Förstainstansrätten fastställde i detta avseende att kommissionen hade rätt att höja bötesnivån i förhållande till dess tidigare beslutspraxis för att förstärka böternas avskräckande verkan (punkt 167 i den överklagade domen) och för att beakta den omständigheten att de berörda företagen hade vidtagit åtgärder i syfte att dölja att det förekom en samverkan, vilket utgjorde "en synnerligen allvarlig aspekt på överträdelsen som gör att den skiljer sig från tidigare konstaterade överträdelser" (punkt 168 i den överklagade domen). Förstainstansrätten framhöll även att överträdelsen av artikel 85.1 i fördraget hade pågått under lång tid och att den hade varit uppenbar (punkt 169 i den överklagade domen).

75 Förstainstansrätten drog i punkt 170 i den överklagade domen slutsatsen att det förhållandet att kommissionen endast till viss del hade styrkt verkningarna av prissamverkan — mot bakgrund av vad som anförts — inte "i väsentlig utsträckning [påverkade] bedömningen av hur allvarlig den konstaterade överträdelsen [var]". Den påpekade i detta hänseende att det "räcker... att företagen faktiskt har tillkännagett de överenskomna prishöjningarna och att de tillkännagivna priserna har utgjort grund för fastställandet av individuella transaktionspriser för att denna prissamverkan skall anses ha haft såväl till syfte som resultat att allvarligt begränsa konkurrensen".

- 76 Av vad anförts följer att förstainstansrätten inom ramen för sin fulla prövningssrätt ansåg att dess iakttagelser i fråga om överträdelsens verkningar inte kunde ändra kommissionens egen bedömning av överträdelsens svårighetsgrad, eller närmare bestämt inte kunde innebära att överträdelsen ansågs vara mindre allvarlig. Förstainstansrätten ansåg att det saknades anledning att nedsätta böterna med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet och det sammanhang i vilket överträdelsen hade begåtts — såsom dessa faktorer beaktades i beslutet och redovisas i punkterna 70 och 71 i denna dom — samt de ålagda böternas avskräckande verkan, vilka samtliga är omständigheter som i enlighet med domstolens rättspraxis kan beaktas vid bedömningen av överträdelsens svårighetsgrad (se domen i de ovannämnda förenade målen *Musique Diffusion française m.fl. mot kommissionen*, punkt 106, beslutet i det ovannämnda målet *SPO m.fl. mot kommissionen*, punkt 54, och domen i det ovannämnda målet *Ferriere Nord mot kommissionen*, punkt 33).
- 77 Överklagandet kan följaktligen inte vinna bifall på den tredje grunden.
- 78 Enligt artikel 54 första stycket i EG-stadgan för domstolen skall domstolen upphäva förstainstansrättens avgörande om överklagandet är välgrundat. Den kan då slutligt själv avgöra målet, om det är färdigt för avgörande, eller återförvisa det till förstainstansrätten för avgörande.
- 79 Eftersom det inte framgår av handlingarna i målet hur stor del av Storas omsättning som år 1990 utgjordes av Feldmühles och CBC:s verksamheter, skall målet återförvisas till förstainstansrätten för att denna på nytt skall bedöma bötesbeloppet mot bakgrund av övervägandena i punkterna 37—40 i denna dom. Beslut om rättegångskostnader kommer att meddelas senare.

På dessa grunder beslutar

DOMSTOLEN (femte avdelningen)

följande dom:

- 1) Förstainstansrättens dom av den 14 maj 1998 i mål T-354/94, Stora Kopparbergs Bergslags mot kommissionen, upphävs i den del där Stora Kopparbergs Bergslags AB hålls ansvarigt för de överträdelser som Feldmühle och Papeteries Béghin-Corbehem hade gjort sig skyldiga till före september 1990.
- 2) Överklagandet ogillas i övrigt.
- 3) Målet återförvisas till förstainstansrätten.
- 4) Beslut om rättegångskostnader kommer att meddelas senare.

La Pergola

Wathelet

Edward

Jann

Sevón

Avkunnad vid offentligt sammanträde i Luxemburg den 16 november 2000.

R. Grass

A. La Pergola

Justitiesekreterare

Ordförande på femte avdelningen